

Ovidi Montllor, desafiament d'una au solitària

La seva cançó recull la memo?ria ano?nima, i és en aquest sentit que esdevé necessària

Vint-i-cinc anys després de la mort de Montserrat Roig (<http://www.catorze.cat/grans/temes/904/25/anys/sense/montserrat/roig>) , com a homenatge i reivindicació d'una autora necessària, recuperem cada setmana un article de l'escriptora, il·lustrat per Cristina Losantos (<http://www.cristinalosantos.com/>) .

Il·lustració: Cristina Losantos

Intentare? de recordar la primera vegada que vaig veure l'Ovidi Montllor, a veure si me'n surto.

Em sembla que el vaig veure per primera vegada en un angle de la sala on assaja?vem. Tots dos forma?vem part d'una companyia de teatre independent i intenta?vem portar a la pra?ctica una operacio? roma?ntica anomenada ?off Barcelona?. El grup de teatre es deia GTI (grup de teatre independent) i voli?em descentralitzar el teatre ?no e?s que al centre se'n fes gaire, de teatre, no? i fer als barris una mena d'escomesa teatral paraprofessional, ?digna? i no se? quantes coses me?s. Alguns dels noms de teatre que ara sonen hi eren, en aquesta operacio?.

Durant molts dies, em vaig trobar l'Ovidi aixi?, assegut en un angle de la sala, amb els llavis serrats i la mirada sorruda. Jo em demanava: ?¿Per que? aquest xicot te? aquests ulls tan innocents i, en canvi, sempre sembla que li deuen i no li paguen??

Al cap d'un temps, vaig descobrir les mans de l'Ovidi. I vaig pensar que les seves mans no casaven amb el cos, barreja de mim i d'estibador del moll, ni amb el rostre, car el rostre em semblava com de nen pa?l·lid, estil Dickens, o sigui, amb l'aspecte com si tot just l'haguessin acabat d'apallissar, moralment i fi?sicament.

Ara, l'Ovidi es presenta com me?s agressiu, pero? aleshores no. Aixi?, l'Ovidi seia sempre a part, silenci?s, la cella corrugada i els llavis sensuals ben tancats i sortits cap enfora, com si t'ane?s a escopir una pila de dimonis interiors.

El seu rostre era aixo?: una barreja de por i de lluita, un contrapunt de gestos concentrats, minu?sculs, i uns trets entre suaus i refinats. Un escriptor vuitcentista en diria ?virils?. Pero? les mans no eren aixi?: eren unes mans grans, dures, com si volguessin esquitllar-se del cos, com si ell mateix s'hague?s lligat els dits rodons i molsuts a de no mostrar davant d'un pu?blic recelo?s o esnob retalls del treballador de teler. Movia les mans sense parar. Les mans separaven el cabell, repenjaven la barbeta, tocaven el nas, feien voltes al cos, cap amunt i cap avall. No paraven. I s'estava assegut llargues hores, concentrat, quiet, les mans en un moviment continu mentre les hores queien. L'Ovidi escoltava, gairebe? no enraonava. I si ho feia, era d'una manera tan ti?mida que a penes el senties. L'Ovidi semblava com si s'hague?s proposat, durant un temps, no fer altra cosa que escoltar. Havia vingut a Barcelona a escoltar, a beure les paraules d'altri, aquells que, per haver passat per la universitat, podien fer-te pensar que eren me?s savis o ?assenyats?. Escoltava, doncs, els intel·lectuals, els universitaris, i no hi havia manera de saber que? en pensava, de tantes paraules correctes, trenades a trave?s d'anys acadèmics o llibrescos.

Va arribar a Barcelona un bon dia, deixant al darrere el mo?n de la infa?ncia, entre mi?tic i miserable. Deixant tot de records que despre?s s'haurien de traduir en poesia i canco?ns. El record e?s fonamental a l'obra de l'Ovidi. La gent que conegue? l'Ovidi a Barcelona no sabia res del seu Alcoi, ni dels telers, ni de la fam acumulada dins del raco? de l'esto?mac pels segles dels segles. ?No sabia ben be? si aixo? de ser pobre era cosa del cel o de la terra?, em va dir una vegada. Per aixo?, quan va comenc?ar a cantar engrescat pels amics actors i intel·lectuals, tancava els ulls i una lleu i oculta ironia s'iniciava als seus llavis. La infa?ncia forma part de l'artista com un feix que haura? de carregar per a tota la vida. La infa?ncia no pot ser oblidada, ha de quedar permanent en el proce?s de creacio? car, tant en la part trista com en la daurada, e?s l'evide?ncia de l'abisme que hi ha entre el desig i la realitat, entre la il·lusio? i el que et fan viure.

L'Ovidi, quan el vaig cone?ixer, anava vestit del Querubi? de *Les Noces de Fi?garo*. Era un vestit blanc, de seti?, em sembla, i el color i la roba el feien semblar un a?ngel. Perdia l'aire mig d'obrer, mig de llaurador. A Barcelona, on ana? per a trobar una feina me?s rendible, passa? per un reguitzell d'o cís ben distints. A la nit, cremava les celles i la salut per a aprendre el que els altres havien fet amb calma: calia llegir, calia saber, calia aprendre. Des d'aleshores li ha quedat l'actual costum d'anar-se'n cada dia a dormir a les sis de la matinada i aixecar-se a les dues del

migdia. No se? pas com ens deuria veure, l'Ovidi. Personatges fets d'asfalt i de mentida, de convencio? i brillantor, burgesets sofisticats, lletraferits de curta volada, indecisos lluitadors en la recerca d'alguna veritat mig amagada, personatges entre fri?vols, ceballuts o resistents, que fe?iem teatre en una ciutat que dissimulava entre tenebres la seva por. L'Ovidi havia de treballar el doble, llegir el doble, aprendre el doble, escoltar el doble. Retenia les paraules que els altres desdenyaven en la inconscie?ncia de l'esforc? migrat.

L'Ovidi s'havia presentat a nosaltres acompanyat dels seus fantasmes, d'Alcoi, de les altes xemeneies, del brogit incansable i mono?ton dels telers. Ens els plantava per la cara i ens deia: ?Aqui? el teniu, no hi penso renunciar.?

¿Que? devia pensar de nosaltres, ciutadans d'arrels esqueixades, que havi?em mig mort en una ciutat enorme i terriblement cansada? A les canco?ns ens ho diu.

Tambe? a les canco?ns ens parla d'Alcoi i de Barcelona, de la infantesa i de la maduresa. Dels pares i dels amics d'ara. De la terra i de la ciutat. De la feina i del lleure. De la tendresa i, per fi, de l'amor. Aquests dos mons, el rural i l'urba?, l'obrer-camperol i el burge?s, el del treball i el de la ?cultura? ?vull dir cultura com a expressio? feta i no per fer?, han conformat l'Ovidi actual, personatge entre contradictori i escindit, solitari combatent dins d'un entorn de fama, d'e?xit, de popularitat i d'afalac. E?s per aixoe? que encara, tot sovint, veiem com el seu puny es clou cap endintre, per a mantenir calent l'ale? d'aquella terra que el va fer distint entre els seus i que li recorda que tambe? e?s distint als companys que l'envolten a la ciutat d'adopcio?, en aquesta Barcelona que, dia darrere dia, va recuperant la identitat entre el cansament, la grisor, la mediocritat i una certa i matisada esperanc?a.

I ara, a la televisio?, veig l'Ovidi Montllor convertit en «personatge». I m'adono que no ha canviat gaire del noi ti?mid i introvertit que vaig cone?ixer tot fent teatre. Veig el seu rostre sorrut, el posat encara empenyat, els llavis sensuals i carnosos, el nas de narius amples, les mans grans i porugues, falsament destraleres, vestit de manera desmanegada pero? amb pulcritud, assegut amb les espatlles caigudes, en posicio? gairebe? de fetus, a punt per arrecerar-se dins del somni o la imaginacio? quan els «altres» ataquen, l'esguard entre iro?nic i trist, com si demane?s perdo? per les seves impertine?ncies i provocacions ?pero? que no ho fa mai?, tot conservant la dignitat del silenci.

I e?s que encara que s'ho proposi, l'Ovidi Montllor no tindra? mai l'aire de ?chansonnier? urba?, l'aire sofisticat de l'artista culte. L'Ovidi, ja ho sabem, ve de pagesos i proletaris. La mare, nascuda a Muro d'Alcoi, mai no trepitja? una escola i als nou anys ja treballava a la indu?stria del paper. El seu pare, de Torremanzanas, Alacant, als sis anys feia de page?s i als vuit, ja a Alcoi, treballava a la fa?brica. L'Ovidi voldria per a ells una casa a prop d'una riera, un petit hortet, ?poca cosa?, pero? sap que es moriran sense tenir-ho i per aixoe? els ha escrit una canco?o? titulada ?Als pares amb tota la impote?ncia?. Tambe? n'ha escrita una altra a la Teresa, la dona que desvetlla?, tot ballant el vals, el desig, i que li ensenya? que aixoe? del ?sexe? no era una cosa fastigosa, sino? que, tot el contrari, anava acompanyada de joc i de moviment. El sexe e?s a les canco?ns de l'Ovidi, com a la poesia d'en Vicent Andre?s Estelle?s: una evidencia de satisfaccio?, de plaer, de descobriment de tots els sentits, de folia prese?ncia, de desa?ment a la mort. Pero?, a difere?ncia del gran poeta valencia?, el sexe no e?s el tema principal ?encara que una vegada em va dir que li agradava molt, de petit, jugar a fet i amagat amb les nenes perque? aixi? els podia tocar el cul?, sino? que jau arrecerat davant d'altres temes i, sobretot, davant del tema de la no-realitzacio? de l'e?sser huma? en un mo?n hostil i salvatge. D'un mo?n que et marca totes les pautes des que neixes.

Cal pensar, sobretot, en la ciutat d'Alcoi. Alcoi te? forma d'olla. Ell ens ho diu:

«Te? costeres i ponts,
mu?sica de telers.

Te? muntanyes voltant,
que li donen fonda?ria.
Poble d'histo?ria d'homes
que han volgut llibertat.»

Ciutat ra?ncia i industrial, sobreixen les xemeneies per damunt dels carrers i els sorolls dels telers de les fa?briques te?xtils no ha extingit ?encara que ha matisat? la remor dels obrers en lluita. L'Ovidi Montllor ha crescut dins d'aquesta remor, les seves arrels so?n dins del moviment de les ma?quines, les cançons s'inicien dins l'eco llunya? del compa?s dels telers.

El gest malhumorat i sorrut de l'Ovidi ve perque? no li agrada fer concessions fa?cils. L'Ovidi va aprendre del seu pare que, abans d'enfrontar-se al patro?, cal saber moure el teler. Sap que no n'hi ha prou a cantar veritats, que cal saber-les cantar. Per aixoe? tan disciplinat en el treball, tan rigoro?s professionalment. Ha conservat, d'una llarga tradicio? obrera, el sentit de la dignitat de la feina.

«Visc sol,
i dormo amb un llenc?ol,
i fot sempre la cara
com si ane?s de dol (...)

Em preocupen els homes, de De?u ja porte dol.
Lluite per fer un mo?n
brillant com el xarol.
No us precipiteu
llanc?ant campanes al vol;
el meu nom e?s Ovidi
no em dic pas Oriol (...) »

L'Ovidi, doncs, reivindica el nom que li posa? el pare. No vol dir-se Oriol, nom barceloni?. E?s allo? que deia abans: l'Ovidi ens desafia, a me?s, amb les seves arrels, amb el bressol i tot el que aixoe? comporta ?pares, terra, telers? i, tambe?, amb la seva actitud davant del mo?n. Actitud d'au solitaria, volunta?riament triada. Soledat necessa?ria per als qui han escollit el mo?n de l'art. I va comenc?ar a cantar perque? ell sap que tota paraula, amb mu?sica o sense, e?s un senyal de dia?leg, de comunicacio?. Sigui la canco?o? li?rica o festiva, e?pica o intimista. Tot el porta cap a un mateix cami?: cap al que ha de recollir, ordenat a trave?s de la cohere?ncia de l'art, les paraules del poeta-cantant. L'Ovidi, que comenc?a? a cantar de ben segur per a no sentir-se tan sol, ara ho fa tot pensant en el pu?blic. I no e?s que la seva poesia sigui circumstancial, no, sino? que ha tingut la gra?cia de transformar les seves mise?ries personals en universals o, me?s ben dit, de ?personalitzar? les mise?ries universals. La seva canco?o? recull la memo?ria ano?nima. I e?s en aquest sentit que la seva canco?o? esdeve? necessa?ria, car, sigui el que sigui allo? que vulguis expressar o com ho vulguis expressar, el que importa e?s que sigui ?aute?ntic?. I l'art sempre e?s necessari quan e?s aute?ntic. Aixi?, l'Ovidi no fa concessions de circumsta?ncies pero? com que e?s un poeta d'arrels fondes i de grans amors ?no en el sentit personal, sino? col·lectiu?, ens trobem davant d'un autor que respon amb versemblanca? davant de la seva e?poca i el seu pai?s.

L'Ovidi Montllor, instal·lat del tot a Barcelona, se sent a mig cami? entre els obrers d'Alcoi i els intel·lectuals de la ciutat. Com que no oblida mai els qui no tenen res, li molesta que la gent tingui la ma? foradada, que no cuidi les coses, els objectes. Vol conservar el que te? perque? sap que les ?coses? desapareixen. E?s gairebe? una re?plica agressiva a la dictadura del consum pel consum.

Ha conegut una pila d'oficis: pescador, perruquer de senyores, page?s, locutor de ra?dio, cambrer a l'hotel Ritz, teixidor... Un bon dia, a la ciutat d'Alcoi, s'adona? que els seus pares se n'anaven al llit sense sopar: era l'e?poca boirosa de la fam, de la postguerra franquista, era el

temps de la por. Es comença a preguntar perquè els seus pares no podien menjar be? i els rics si?. Un altre dia va saber que el seu pare tenia els budells enganxats per culpa de la guerra.

Va ésser aleshores quan no sabia de debò si això de ser pobre era cosa del cel o de la terra. L'Ovidi va viure una infància i una adolescència fetes d'instint i d'irracionalitat. A Alcoi, hi va créixer com un personatge de Fellini, va coneixer el sexe de manera furtiva i desencantada, així va conèixer la Teresa, la dona que ballava amb les cuixes enlaire als afores de la ciutat. La infància, doncs, va transcorrer entre el sofriment i la derrota, entre la *nai?vete?* sexual, entre les baralles amb els nens dels Salesians, entre la repressió?, entre la missa al matí? i el rosari a la tarda. Me?s tard, s'adonaria que no e?s fa?cil trobar la felicitat a la vida quotidiana, no idealitzar-la, trobar felicitat tangible a cada cos huma?. Potser aquest ha estat el seu avenc me?s espectacular: trobar que un cos concret, el qual pots contemplar, tocar, olorar, estimar, existeix. Així? ho confirma un dels seus darrers poemes, ?Montserrat?. Un dels poemes me?s lírics, me?s rics d'imatges i paraules que ha escrit l'Ovidi. Marcara? una nova etapa? El temps ho dirà?:

«Onades contra el roc.
Tempestes d'inquietud.
Tot menjat pel nou foc.
Amor meu, e?s per a TU.»

Així?, la majoria de les cançons i poemes de l'Ovidi Montllor són reblertes, encara que no ens ho digui explícitament, dels nombrosos fantasmes de la infantesa i adolescència. Ens tracta de demostrar que, de moment, la realitat i el desig són irreconciliables. Quan era menut, s'enamora de l'Esther Williams d'*Escuela de Sirenas*. Però? no podia anar molt al cinema perquè el seu pare tenia els bronquis i la butxaca malalta. Somiava, doncs, que els seus amors serien tan grans com els del cel·luloide. Me?s tard, les ?dones? semblava que li haurien de deixar certa amargor, regust de boca, timidesa, por a conèixer-les. La felicitat, pensa l'Ovidi, e?s per a inventar. El poema ?Montserrat? pronostica un lleu canvi. Veurem. De moment, l'Ovidi ha deixat bona part d'ell mateix entre els murs d'Alcoi, als seus carrers, a les fa?briques i als telers, entre els primers amors i els primers cossos que foren abraçats, el record xat entre les cuixes de la Teresa, la dona vella que va voler ballar en un temps immòbil, entre la misèria de la ciutat i, sobretot, entre l'esperança i la mala llet que es barreja en tots els rostres coneguts.

E?s difícil de preveure quina serà la nova funció de la poesia. Lluny de la poesia joglaresca, cortesana, la poesia corre el perill de convertir-se en la lletra que es llegeix despre?s d'haver-te pres el somni?fer. La poesia pot morir-se de fa?stic a la tauleta de nit d'uns quants folls. La poesia pot agafar verdet si no travessa el llindar de la llar, de la intimitat. La poesia, aleshores, esdevindrà encara me?s un ?luxe?. La poesia necessita ésser transmesa, per difícil que sigui. La poesia, sino?, es queda en una masturbació literària, en el plaer solitari de l'elit. Neruda deia que la poesia e?s una escola de supervivència. La poesia e?s, fonamentalment, transmissora de llenguatge, de paraules. La poesia esdevé, així?, un dels darrers reductes de rebel·lio? humana, la rebel·lio? contra la uniformització?. La poesia de l'Ovidi Montllor e?s, en darrer terme, la seva història. Si Goethe deia que el que val de la nostra vida e?s el sentit o el signi cat que li podem donar, la poesia, per a l'Ovidi, e?s el seu sentit, el seu ?significat?. L'Ovidi sense les ?paraules? ja no fóra l'Ovidi. L'Ovidi, sense aquesta llarga i sempre transformable relació de la seva història, ja no ens interessaria. Perquè? l'Ovidi, en parlar d'ell mateix o dels qui l'envolten, parla també de nosaltres. Com ho va fer en Jacques Brel, que no feia sino? posar en ?paraules? allò? que els altres, nosaltres, no sabem explicar sota la coherència del discurs. Per això? ens interessa que l'Ovidi parli, que l'Ovidi canti.

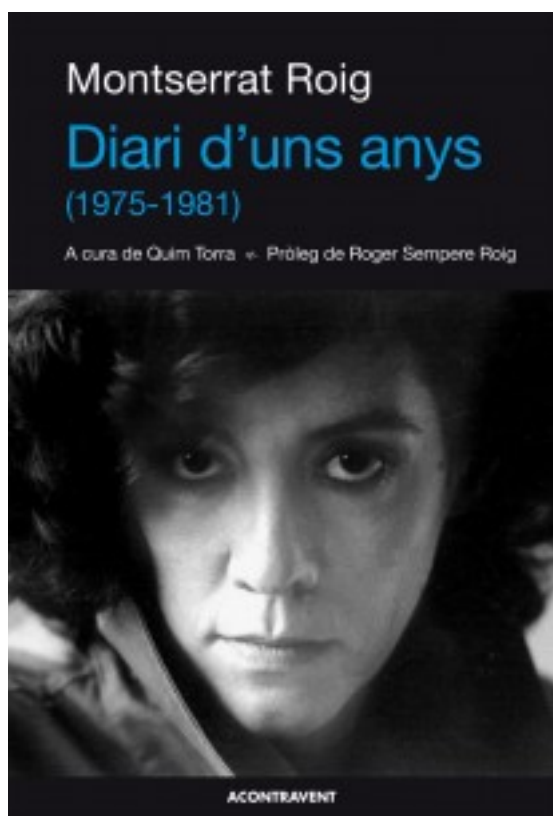
Que l'Ovidi no calli. El seu silenci significaria tancar una de tantes portes que ens donen la clau per a la nostra època.

Avui, l'Ovidi viu una vida me?s ?amable?. Segueix entre dos mons: el del «somni», que e?s el

d'Alcoi i el de la infància. O sigui el mite. I el de la «realitat», que és el de Barcelona. O sigui el treball. Te feina, un pis i un cotxe nous de trinca, és actor conegut arreu de l'Estat i un cantant de fama?. Però encara el veig com un personatge arraulit, tot esperant el cop que ha de caure d'un moment a l'altre. Potser perquè és fet a mitges, potser perquè per a cantar els seus sentiments ha de venjar-se dels qui van robar la veu al seu poble, la seva gent, l'Ovidi procura de retallar la distància entre l'art i la vida i, enfrontat al desafiament de seguir fidel a ell mateix, als seus records, busca la gairebé impossible reconciliació amb la vida quotidiana.

[Cloenda del llibre *Ovidi Montllor, poemes i cançons*, any 1978.]

Montserrat Roig entrevista Ovidi Montllor: Vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=S-ZvbRSBCRA>

Article inclòs en el llibre

Montserrat Roig

Diari d'uns anys (1975-1981) <http://www.acontravent.cat/llibre.php?id=41>

© dels articles: hereus de Montserrat Roig
© foto coberta: Pilar Aymerich
© d'aquesta edicio?: A Contra Vent Editors, 2008

14 pensaments de Montserrat Roig, aquí
(<http://www.catorze.cat/noticia/2320/montserrat/roig/vida/llibres>) .